MONITOR

Na Rok Pańſki 1782

Num: XXIX.

Dnia 10 Kwietnia.

Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat, ſic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.

Seneca.

8. TO naypotrzebnieyſza, aby Nauczyciel nie miał ſkłonności do Bogini Wenery, żeby uczeń widząc, nie nauczył ſię iey czcić, a potym ofiarę ſwey mło-

dości poświęcać, bo nie będzie tam Cnotliwy uczeń, gdzie niewſtydliwy miſtrz.

9. Należy Rządcom wielkich domow dzieci, w tym bydź oſtrożnemi, aby więcey powagą i miłością w mowić mogli w Synow Pańſkich Cnotę, niż do iakiego obrzydzenia karą ich nakłonić. Bo widząc uſtawiczną ſurowość nauczyciela ſwego, aby ſię nie włożyło w to ſamo dziecię, i potym nie wyroſło w ſurowego Pana abo tyrana poddańſtwu, gdyż młodość ieſt iak miękki woſk, do wſzyſtkiego przylgnie, każdą rzecz na ſobie łatwo da wytłoczyć.

10. Nauczycielom takich dzieci, nie tylko należy wiele umieć, wiele wiedzieć, wiele czytać, ale też wielu rzeczy bydź świadome-

memi, wiele doświadczyć przeciwney fortuny, z czego w iakimkolwiek przypadku prędko sobie może dać radę, prędko złemu zapobiedz wytrzymania podobnych natarczywości fortuny, odwagi i męstwa doda i nauczy dziecię, bez czego żaden Człowiek nie iest na świecie.

Moim zdaniem więcey iest winowany Oyciec, złego Synowi obieraiąc Nauczyciela, iak Nauczyciel źle wychowuiący Syna.

Marek Aureliusz 16. Cesarz Rzymski z Faustyny żony, Antonina Piusa Cesarza iedynaczki corki, dwuch tylko miał synow, starszego *Commoda*, młodszego *Verissima*, z ktorych ten starszy *Commodus* będąc dziedzicem tronu, tak był niecnotliwego życia, panuiąc

iąc lat 13. iż ſię zdał bydź bardziey bezbożnego Nerona uczniem, niżeli Antonina Piuſa z corki iego urodzonym wnukiem, i tak chwalebnego Oyca Aureliuſza ſynem. Był ten *Commodus* wcale niepożyteczny, w mowie fałſzywy, w życiu niewſtydliwy, na ludzi tyran, że poki żył, Rzymianie dawali zakład, ktoby iednę Cnotę w nim upatrzył, ktorą maią albo nie Cnotę ktoreyby nie uczynił.

Przeciwnym ſpoſobem drugi ſyn *Veriſſimus* układnością miły, urodą wſpaniały, umyſłem ſpokoyny, a co naywięcey pociągało ſerca wſzyſtkich, każdemu przyiemny. Krolowie bowiem i Panowie, urodą oczy ludzkie na ſiebie obracaią, obcowaniem ſerca u wſzyſtkich kradną, z ktoremi poufale żyią. Był ten *Veriſſimus* na-

dzie-

dzieia ludzi, pociecha Oycowfka, tak dalece, że wfzyftkich zdaniem dziedzicem Tronu był pożądany.

Ale iak nadzieie w fynach przez zawifne wyroki obracać fię często opak zwykły, tak roku życia Marka Aureliufza 52. *Veriſſimus* Rzymu całego fława, ftarego Oyca pociecha, niefpodzianą złożony chorobą umarł, ktorego nie mniey była opłakana śmierć, iak życie było pożądane wfzyftkim.

Widzieć było mizernego Oyca fmutek, nad śmiercią nayukochańfzego fyna, niemniey z żałością na nieutulony płaczem zapatrzyć fię należało, Senat tracąc przyfzłego dziedzica, umierał ftrapiony Oyciec od żalu, rozpływało fię całe miafto w łzach od fmutku, przez kilka dni nie wychodząc z

do-

domow. Nad czym się dziwić nie trzeba, bo gdyby uważyła Rzeczpospolita, co to za szkoda, kiedy Cnotliwego traci Pana, nigdyby w lamentach nieznalazła końca.

Monarcha i Krol, ktory dla całości, Rzeczy-pospolitey żyie, całym życiem od wszystkich gdy umrze, powinien bydź opłakiwany, i nim do grobu wniesiony włzach obmyty.

Na ostatku Aureliusz Cesarz, iak wspaniałego i odważnego umysłu mąż, lub do szczętu wykorzenić nie mogł, węwnętrznego smutku, powierzchowne przynaymniey ukazował uspokoienie. Widziawszy Oyciec naganną bystrość, lekkość i niewstyd *Commoda* syna, łzami hoynemi oblewał iego złe zapały, ile sobie wspomniał tak wielkie i chwalebne przymioty

Ve-

Verissima. Nie masz w prawdzie większego bodzca na smutne serce, iak gdy stracone przypomni sobie ukontentowanie, a w oczach ustawiczną widzi przeciwność. Jednakże przy tak wielkim smutku, nie porzucił usilnego starania o wychowaniu *Commoda*, poki młode do nagięcia lata nie czyniły wstrętu, ktoż temu przeczyć może, iakie mieli wychowanie z młodu, takiemi częstokroć w doyrzałym wieku, pokazuią się Monarchowie.

Wiedząc tedy Cesarz złą skłonność syna swego, do przyszłych Rządow bardzo przeciwne narowy, szukać kazał po całych Włochach nauczycielow, tak naukami, iak chwalebnym życiem zaleconych, latami poważnych, bo iako z delikatnego sukna, ieżeli pręt-

kiem

kiem nie wytrzepieſz kurzawy, mole ie popſuią, tak i na krnąbrnę oſoby w młodym wieku, żadnego niemaſz ſpoſobu, tylko rozumne ich ćwiczenie i oſtra karność.

Reſzta w naſtępuiącym Monitorze.